

היבטים לשוניים בפרשת נח עו

דקדוקי קריאה והדרכה לקורא בפרשת נח ובהפטרה ובראשון של לך-לך

ו ט	וּתְהַלֵּךְ-נָח: געיה בה"א הראשונה
ו יג	וְהַנְּגִי: נו"ן ראשונה בשווא נח על אף הקושי, כן הדבר גם בפס' יז
ו טז	אָמַר: האל"ף בפתח והמ"ם אחריה בדגש חזק ¹ . מְלַמֵּעָלָה: למ"ד ראשונה אינה דגושה והיא בשווא נח, וכן בכל המקרא. תַּחֲתִיָּם: הת"ו השנייה בחירק חסר ואחריה יו"ד, מנוקדת אף היא בחירק ² ובדגש חזק. דומה הדבר בתיבה הבאה שְׁנַיִם
ו יז	רוּחַ חַיִּים: יש להקפיד על הפרדת התיבות, כן הדבר גם בהמשך
ו כ	שְׁנַיִם מִכָּל יָבֹאוּ אֵלָיךְ לְהַחְיֹת: ישנם קוראים המבלבלים מקרא זה לבין קודמו שְׁנַיִם מִכָּל תָּבִיא אֶל-הַתֵּבָה לְהַחְיֹת אֹתָךְ ומוסיפים אחריו את התיבה 'איתך' הבאה בקטע הראשון בלבד
ו כא	לְאַכְלָה: האל"ף בקמץ קטן
ז ב	תִּקַּח-לֶךְ: געיה בת"ו
ז ד	אֶת-כָּל-הַיְּקוּם: היר"ד בשווא נח
ז ז	וַיֵּבֶא נֹחַ: טעם נסוג אחור ליר"ד, אין להשגיח בספרים (קורן ביניהם) המטעימים מלרע
ז יא	כָּל-מַעֲיָנָת: שני שוואים רצופים, הע"ן בשווא נח והיר"ד אחריה בשווא נע, כן הדבר גם בהמשך ח ב
ז יד	כָּל צִפּוֹר כָּל-כָּנָף: טעם טפחא בתיבת כָּל
ז יז	וַתָּרֶם: הרי"ש בקמץ קטן
ז יט	גִּבְרֹו: הטעמה משנית של מרכא בגימ"ל
ז כב	בַּחֲרָבָה: העמדה קלה בב"ת להדגשת הסגול המורה על מיודע
ז כג	וַיָּמָח: הטעם ביר"ד והמ"ם אינה דגושה ³ . אֶת-כָּל-הַיְּקוּם אֲשֶׁר שני לגרמיה מתרדפים (רצופים); וַיָּמָחוּ: במלרע והמ"ם דגושה. וַיִּשְׁאַר: במלעיל
ח א	וַיִּשְׁכּוּ: שי"ן ימנית בחולם והכ"ף אחריה דגושה
ח ד	וַתֵּנַח: הטעם בת"ו
ח ז	וַיִּשְׁלַח אֶת-הָעֶרֶב: מלשון 'לשלח' וכן ח וַיִּשְׁלַח אֶת-הַיּוֹנָה כן גם בפסוק יב וַיִּשְׁלַח אֶת-הַיּוֹנָה ובדומה בפסוק י וַיִּסֹּף שֶׁלַח אֶת-הַיּוֹנָה אך בהמשך ט וַיִּשְׁלַח יָדוֹ, מלשון 'לשלוח'
ח י	שֶׁלַח: השי"ן בפתח והלמ"ד דגושה, אין כאן לשון עבר
ח יב	וַיִּיחָל: יו"ד ראשונה דגושה בחירק חסר, יו"ד שנייה דגושה אף היא ובקמץ
ח יג	תָּרָבוּ: החי"ת בקמץ רחב והרי"ש אחריה בשווא נע, כן הדבר גם בהמשך הפסוק

¹ כן הדבר בכל המקרא, בשונה מאֲמַח במשמעות של שפחה עיין רש"י שמות ב ה.

² החירק ביר"ד הוא חירק מלא תנועה גדולה. כתיב מלא וחסר מקראי אינו קובע את המבנה הדקדוקי

³ הקורא מלרע ומ"ם דגושה – עובר לבנין נפעל

ח יז בָּעוֹף וּבַבְּהֵמָה וּבְכָל-הָרֶמֶשׂ: שני תביר רצופים
 ח יח וַיֵּצֵא-נָח: תיבה אחת, ביר"ד מאיילא⁴ כטעם משנה
 ח יט כָּל רוֹמֵשׁ עַל-הָאָרֶץ: טעם טפחא בתיבת כָּל
 ח כא לֹא-אֶסֶף: מילים מוקפות, הלמ"ד בגעיא לא בטעם מונח
 ט ט הַנָּגִי: נר"ן ראשונה, על אף הקושי, בשווא נח
 ט יג בָּעֵנָן: העמדה קלה בב"ת להדגשת הסגול המורה על מיודע וכן הדבר גם בהמשך הפרק
 ט יד בָּעֵנָנִי: נר"ן ראשונה בשווא נע
 ט כד וַיִּיקָץ: במלעיל. אֲשֶׁר-עָשָׂה לוֹ: טעם נסוג אחור לעי"ן
 ט כו אֱלֹהֵי שָׁם: טעם נסוג אחור ללמ"ד
 ט כט וַיְהִי: כך הוא הנוסח בכל ספרי תימן, בספרים האשכנזים והספרדים וַיְהִי. נראה כי נוסח תימן הוא הנכון אך יש לקרוא לפי מה שכתוב בספר התורה ממנו קוראים⁵
 י ג וַתִּגְרַמָּה: במלרע
 י ז כֹּשֶׁ: בזקף לא ברביע. וַדָּדָן: על אף הקושי, הדל"ת הראשונה בשווא נח
 י י וּכְלָנָה: נר"ן בצירי
 י יא נִינְוָה: הנר"ן השניה בשווא נע וכן הדבר בהמשך
 י יב וְאֶת-רִסְן: זקף קטן, כך היא ההטעמה לפי ברויאר ותוכנת הכתר וכן צריכים לקרוא
 י יז הַעֲרָקִי: ה"א בפתח, לא בקמץ
 י יט וַצִּבִּים: יש לקרוא את היר"ד בחירק: ..ים ולא ...אים
 י כא אֲחִי יֶפֶת הַגְּדוֹל: הטפחא (טרחא) במילה אֲחִי
 י כה יִקְטֹן: היר"ד בקמץ קטן
 י לב וּמֵאֵלָה: בגרש, כן הדבר לפי ברויאר, תורה קדומה ואחרים וזהו הנוסח הנכון
 יא ב וַיְהִי בַּנִּסְעִים מִקֶּדֶם: טעם טפחא בתיבת וַיְהִי. וַיֵּשְׁבוּ שָׁם: טעם נסוג אחור ליר"ד וכן בפסוק לא
 יא ג לְאַבִּן: האל"ף בקמץ
 יא ד וַנַּעֲשֶׂה-לָנוּ: העמדה קלה בנר"ן בגלל הגעיה שם
 יא ז וַנִּבְלָה: הנר"ן איננה בקמץ חטוף (הנקרא כחולס) אלא בקמץ רחב רגיל והב"ת בשווא נע
 הערה: יש לשים לב להבדלי ההטעמה בפסוקים הבאים. הראשון ברשימה וַאֲרַפְכְּשָׁד חִי מוֹטַעַם בזקף וַיְחִי אֲרַפְכְּשָׁד ברביע; וְשִׁלַּח חִי בטיפחא וַיְחִי-שִׁלַּח ברביע; וַיְחִי-עֶבֶר בזקף וַיְחִי-עֶבֶר ברביע; וַיְחִי-פֶלֶג בטיפחא וַיְחִי-פֶלֶג ברביע; וַיְחִי רָעוּ בזקף וַיְחִי רָעוּ ברביע; וַיְחִי שָׂרוּג בטיפחא וַיְחִי שָׂרוּג ברביע; וַיְחִי נַחֲזֹר זקף וַיְחִי נַחֲזֹר רביע. ככלל השני ברביע.

⁴ וַיֵּצֵא-נָח הטעם במילה וַיֵּצֵא אינו טפחא (טרחא) אלא מאיילא והוא טעם מחבר בניגוד לטפחא
⁵ יש לדון אם הקורא קרא וַיְחִי בספר תורה אשכנזי. לדעת קסת הסופר מחזירים אותו, אבל נראה שלא היה פוסק כך
 לו ידע שכן הוא בכתר ארם צובא, ושיש עדות בישראל נוהגות כן לכתוב וַיְהִי.

יא כח מוֹלִדְתָּו: הדל"ת בשוא נח, אין לקוראה בסגול

הפסרת נח ישעיהו נד א-י האשכנזים ממשיכים נה א-ה:

א רָנִי: הר"ש בקמץ קטן ובמלרע. לֹא-חָלָה: הטעם בח"ת

ב אֶל-תַּחֲשֹׁכִי: ש"ן שמאלית

ג נִשְׁמֹת: דגש חזק במ"ם, שוממות, לשון שממה ולא רבים של נִשְׁמָה'

ד אֶל-תִּירְאִי: געיה בת"ו ושוא נע ברי"ש

ו וַעֲצוּבַת רוּחַ: טעם נסוג אחר לצד"י

ט וּמִגֶּעֶר-בָּךְ: הע"ן בקמץ קטן

הספרדים ואשכנז מערב מסיימים כאן. האשכנזים ממשיכים

נד יא עֲנִיָּה: הנ"ן בחירק חסר והי"ד אחריה בדגש חזק

נד יב וְשִׁמְתִי בְּדָכְךָ: כ"ף ראשונה בדגש קל על אף שהתיבה הקודמת מוטעמת בטעם משרת ומסתיימת בהברה פתוחה⁶. הדל"ת בשוא נח (אע"פ שהכ"ף אחריה רפויה)

נה ב לְשִׁבְעָה: הש"ן בקמץ קטן

ראשון של לך לך:

יב א וּמִמּוֹלִדְתָּךְ: הדל"ת בשוא נח והת"ו בשוא נע⁷. אֶרְאֶךָ: כ"ף סופית דגושה

יב ב וְאֶעֱשֶׂךָ: העמדה קלה באל"ף למנוע הבלעת הע"ן. וְאֶבְרַכְךָ: כ"ף ראשונה בשוא נח למרות הקושי. וְהָיָה: הה"א השואית נקראת בשוא נח כמו מפי' ה"א.

יב ג וְאֶבְרַכְּךָ מִבְּרַכְיָךְ: בשתי התיבות הר"ש בשוא נע ולא בחטף כפי שמופיע בחלק מהדפוסים. כָּל מִשְׁפַּחַת הָאָדָמָה: טעם טפחא בתיבת כָּל

יב ה אֲשֶׁר רָכְשׁוּ: להיזהר מהבלעת אות.

יב ח וַיַּעֲתֶק הע"ן בשוא נח והת"ו בדגש. וַיִּקְרָא בְּשֵׁם ה': טעם טפחא בתיבת וַיִּקְרָא בניגוד למקרא הדומה בפרשת כי-תישא (שמות לד ה)

יב יב יַחֲיוּ: במלרע

יב יג אֶחָתִי אָתָּה: טעם נסוג אחר לחי"ת. יֵיטֵב-לִי: געיה ביר"ד הראשונה

ז ט בְּרִרְתָּיו רש"י: יש מרבותינו (ב"ר ל, ט) שדורשים לשבת: כל שכן חילו היה צדור לדיקים, שהיה לדיק יותר; ויש שדורשים לגנאי: לפי דורו היה לדיק, וחילו היה צדורו של חזרהם לא נחשב לכולם. דברי רש"י אלה מפורסמים, ונאמרו עליהם כמה וכמה דרשות. גם ר' ברוך אפשטיין ז"ל בעל תורה תמימה נותן את חלקו, תחילה הוא מעתיק מתלמוד בבלי סנהדרין קח א

⁶ במחברת התיגאן של יהדות תימן היא נכללת ברשימת מילים בשם 'אוגירה' הכוללת מקרים דומים במקרא.
⁷ יש קוראים שמתקשים לקרוא דל"ת בשוא נח לפני ת"ו ולכן הדל"ת נשמעת אצלם כמו בסגול; ולעומת זאת קוראים את הת"ו בשוא נח...

אמר רבי יוחנן: בדורותיו, ולא בדורות אחרים, וריש לקיש אמר: בדורותיו, כל שכן בדורות אחרים. ומעיר על זה התורה תמימה:

ולא נתבאר מי דחקו לר' יוחנן לפרש לגנאי בעוד שאפשר לפרש לשבת, וי"ל דר"י לשיטתיה במ"ד אמר שם דנה מחוסר אמנה היה שלא האמין במבול ולכן לא בא אל התבה כל זמן שלא שטף המבול, יעו"ש דלמד כן, א"כ לדידיה באמת לא היתה בו שלמות האמונה כמו בצדיקים זולתו, וא"כ קשה הלשון צדיק תמים היה בדורותיו, ולכן הסיב הלשון בדורותיו ולא בדורות אחרים להורות בזה על מניעת שלמות צדקתו.

ודע דמסדר התפלה למוסף דר"ה כפי הנראה הכריע כמ"ד בדורותיו לגנאי, שכן כתב שם, וגם את נח באהבה זכרת ותפקדהו בדבר ישועה ורחמים בהביאך את מי המבול לשחת כל בשר מפני רוע מעלליהם על כן זכרוננו בא לפניך, והלשון על כן אינו מבואר על מה סובב ונמשך, אמנם אם מכין להדרשא בדורותיו לגנאי יתפרש הלשון והענין שנוח בזכות עצמו לא היה כדאי להפקד בדבר ישועה, ורק כשזכר הקדוש ברוך הוא מעשיהם הרעים של אנשי דורו זכר אותו לטובה, שלעומתם היה צדיק, ומוסב לפי"ז הלשון על כן אל הלשון מפני רוע מעלליהם.

א"ה: אינו אלא מתעתע! באותו קטע של ברכת זכרונות כתוב וגם את נח בְּאַהֲבָה זָכַרְתָּ וּתְפַקְדֵהוּ בְּדִבְרֵי יְשׁוּעָה וְרַחֲמִים, בְּהִבְיֵאֵךְ אֶת מִי הַמִּבּוּל לְשַׁחַת כָּל בָּשָׂר מִפְּנֵי רֹעַ מַעֲלָלֵיהֶם. **עַל כֵּן זִכְרוֹנוֹ בָּא לִפְנֵיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ, לְהַרְבוֹת זִרְעוֹ בְּעֶפְרוֹת תִּבְלִי וְצִאֲצָאֵיו בְּחוֹל הַיָּם.** הברכה בקטע אינה מזכירה את נח עצמו אלא את זכרוננו להצלת העולם, ולהרבות את זרעו (יש מפרשים שאין הכוונה לאוכלוסיית העולם אלא לעם ישראל).

ולפי המבואר בירושלמי ע"ז פ"א ה"ב ובויק"ר ר"פ כ"ט דמסדר התפלה אתה זוכר הוא רב, וידוע דר' יוחנן קיבל מרב, נחולין צ"ה ב' ורמב"ם בהקדמה ליה"ח, א"כ אזיל ר' יוחנן בשיטת רב רבו.

א"ה: לצורך העניין התורה תמימה מבין שהתקיעתא כלומר מערכת הברכות מלכיות זכרונות ושופרות המכונה 'דבי רב' היא מעשה ידי האמורא רב. והתורה תמימה מביא ראיה לדבריו מלשון הירושלמי במס' ע"ז פרק א דף לט טור ג אמר רבי יוסי ביר' בון מאן סבר בראש השנה נברא העולם **רב** דתני **בתקיעתא דבי רב** זה היום תחילת מעשיך זכרון ליום ראשון כו' הוי בראש השנה נברא העולם. אפשר לומר שאין מכאן ראיה אלא שרב נהג לומר תקיעתא זו, אבל לא הוא מי שחיבר אותה, אלא שלו היה בדעת רבי יהושע שהעולם נברא בניסן לא היה אומר תקיעתא זו.

ממשיך התורה תמימה: ומה שכתוב בדורותיו ולא בדורו, כתב בספורנו מפני שהיה במקצת דורו של מתושלח ועל למך, ולדעתי אין זה מספיק, שהרי כל אדם בהמשך ימי חייו יש לו דור כביר ממנו וצעיר ממנו לימים. ואמנם אפשר לומר דבא לשון זה לרמז מש"כ הרמב"ם במורה בפרק מ"ז מחלק שני, שאורך השנים של הדורות הראשונים שבתורה היה רק ביחידים הנזכרים בתורה ושאר בני אדם בדורות ההם היו חיים בערך מספר השנים הרגילים אצלנו, יעו"ש, ורמב"ן ס"פ בראשית השיג עליו בדברים קשים, וממה שכתבנו יש סמוכים לדעת הרמב"ם, ולכן כתיב בנה בדורותיו, מפני שבאורך שנות חייו ראה כמה וכמה דורות מאנשים המונים שעברו, ובכולם אחז בצדקתו וישרו: א"ה: הערה זו נשאיר לשיפוט הקורא.

ז יד כָּל צִפּוֹר כָּל-כַּנָּף ר' שמואל: פיסוק הטעמים הוא כל – ציפור כל כנף, וכפי שהעיר רש"י, ופירש "צפור [של] כל [מין] כנף, לרבות חגבים". (הסוגריים שלי).

אונקלוס תרגם כל צפר כל דפרח. ולכא' הוא דלא כפיסוק הטעמים. ואולי צריך לפרש שה'כל' השני כאילו מיותר, והכונה כל – צפור בעלת כנף, כל ציפור המעופפת. הרמב"ן ויקרא יד, פירש שהם שני מינים, הקטנים והגדולים. וגם זה צ"ב איך מתיישב עם פיסוק הטעמים.

א"ה: יש כאן הנחה שלא צפויה להיות סתירה בין התרגום והטעמים כי כולם במסורת קדומה צמודה למקרא. וכן נראה מדברי התלמוד תלמוד בבלי מגילה ג א ותרגום של תורה אונקלוס הגר אמרו? והא אמר רב איקא בר אבין אמר רב חננאל אמר רב: מאי דכתיב⁸ ויקראו בספר תורת האלהים מפרש ושום שכל ויבינו במקרא. ויקראו בספר תורת האלהים – זה מקרא, מפרש – זה תרגום, ושום שכל – אלו הפסוקים, ויבינו במקרא – אלו פיסוקי טעמים, ואמרי לה: אלו המסורת. עם זאת לפעמים הפירוש העולה מפיסוק הטעמים לעתים מנוגד לתרגום. ולעתים גם מפרשי המקרא נטו מפיסוק הטעמים.

ועתה נחזי אנן. קטע הפסוק אחרי האתנח הוא וְכָל־הָעֹף לְמִינֵהוּ כָּל־צֶפֶר כָּל־כָּנָף: הקטע השני כָּל־צֶפֶר כָּל־כָּנָף: נראה כחזרה או פירוש על וְכָל־הָעֹף לְמִינֵהוּ. הפיסוק ה'צפוי' הוא כָּל־צֶפֶר כָּל־כָּנָף: ואז כָּל־כָּנָף הוא חזרה או תמורה למילים כָּל־צֶפֶר. לו היה כן פיסוק הטעמים, הרי התרגום היה מובן: כל צפור (ו)כל הפורח. מכל מקום כללי הטעמים אינם מוחלטים, יתכן שהטעמים רצו להבליט את המילה כָּל להצביע על ריבוי כללי. על דברי הרמב"ן בעניין צפורי המצורע, אינני פנוי לדון כרגע.

ז טו וַיִּסְגֹּר ה' בַּעֲדָיו: ר' שמואל: תרגם אונקלוס ואגן ה' במימריה עלוהי. איך 'ואגן' נכנס במילה 'ויסגור'?

א"ה: פעמים רבות התרגום מתרגם עניינית ולא מילולית. אין זה מסתבר שהקב"ה נעל מבחור את דלת התבה. ולכן רש"י פירש כאן הגנה ממתנכלים, או כפשוטו אטימת התבה מהמים. והתרגום כנראה כדי להרחיק מהגשמה פירש הגנה במאמרו.

ח ז וַיִּשְׁלַח אֶת־הָעֶרֶב וַיֵּצֵא יֵצֵא וְשׁוֹב עַד־יִבָּשֶׁת הַמַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ: פרשה וטבעה ד"ר משה רענן שבת בשבתו נח עו

לא שפר עליו גורלו של העורב והוא זכה ל"מוניטין" מפוקפק למדי בספרות חז"ל. מספרת הגמרא בסנהדרין (קח,ב):

וישליח את הערב, אמר ריש לקיש: תשובה ניצחת השיבו עורב לנח, אמר לו: רבך שונאני ואתה שנאתני... או שמא לאשתי אתה צריך? אמר לו: רשע: במותר לי נאסר לי, בנאסר לי לא כל שכן?

בעזרת מדרש זה מסביר רש"י מדוע העורב לא ביצע את השליחות שהוטלה עליו: "יצא ושוב – הולך ומקיף סביבות התיבה ולא הלך בשליחותו שהיה חושדו על בת זוגו, כמו ששנינו באגדת חלק". נקודת אור אחת בהיסטוריה של העורבים היא העובדה שהם סיפקו מזון לאליהו כשהסתתר מפני אחאב בנחל כרית: "עד יבשת המים – פשוטו כמשמעו. אבל מדרש אגדה מוכן היה העורב לשליחות אחרת בעצירת גשמים בימי אליהו, שנאמר וְהָעֶרְבִים מִבְּאֵים לֹא לָחֶם וּבִשָּׁר (מלכים א יז, ו)".

⁸ עזרא (נחמיה ח, ח) וַיִּקְרְאוּ בְּסֵפֶר בְּתוֹרַת הָאֱלֹהִים מִפֶּה שֹׁם וְשָׁם שֶׁכָּל וַיִּבְיֵנוּ בְּמִקְרָא: התלמוד אינו מדייק להעתיק בכל מקום בהבאותיו מהמקרא.

תדמית שלילית

שאלה מעניינת היא מהו הרקע העובדתי שעליו מתבססת תדמיתו השלילית של העורב? מאפיין ברור אחד שללא ספק פוגע במדרוג ("רייטינג") של העורב הוא צבעו השחור. על צבעו אנו לומדים מהפסוק בשיר השירים (ה,יא): "רֹאשׁוֹ כְּתָם פָּז קְנָעוֹתָיו תְּלַתְלִים שְׁחֹרֹת כְּעֹרֶב". אמנם צבע שחור נחשב כצבע שיער יפה אך קשה להניח שהוא תורם ל"חינניות" בעל חיים. הצבע השחור שהוא צבעה של החשכה או הלילה מסמל אבל וכוחות רשע.

תכונה שלילית נוספת של העורב, הבאה לידי ביטוי בכמה סוגיות בתלמוד, היא היותו "גנב מועד" הגוזל בשר מכל הבא למקור. בכמה סוגיות אנו לומדים על החשש שעורב ישליך בשר ויגרום לטומאה. בגג בית המקדש התקינו את ה"כליא עורב" שנועד למנוע נחיתת עורבים העלולים להביא אתם בשר. בגמרא בפסחים (ח,א) אנו לומדים: "...האמר רבא חצר אינה צריכה בדיקה מפני שהעורבין מצויין שם אלא באכסדרה וכו'". כוונת רבא היא שבחצר אין חשש טומאה משום שברור שהעורבים יסלקו את כל שאריות הבשר הטמא מהחצר.

שחורים ולבנים

על מאפיין נוסף ופחות ברור נוכל לעמוד מתוך מהלך הסוגיה בכתובות (מט,ב) העוסקת בדרך שבעזרתה ניתן לשכנע אב סרבן לדאוג לפרנסת ילדיו הקטנים (תרגום): כאשר היו באים לפני רב חסדא בתביעה כגון זו, אמר להם: הפכו לו מכתשת בציבור שיהיה לו מקום מוגבה לעמוד עליו, ושיקום אותו אב ויאמר: העורב רוצה ודואג לבניו, והאיש הזה (האב) איננו רוצה את בניו.

כלומר, על האב להצהיר ברבים שהוא רע מן העורבים. לגופה של מימרה זו מקשה הגמרא: האם העורב רוצה לפרנס את בניו? והרי נאמר: "וְנָתַן לְבִהְמָה לְחֶמְהָ לְבִנֵּי עֶרֶב אֲשֶׁר יִקְרָאוּ (תהלים קמז, ט)", משמע שהוריהם אינם מפרנסים אותם והם ניזונים רק בחסדי ה'! ומשיבה: אין זה קשה, זה שאמרנו שהעורב אינו חס על בניו לתת להם מזונם, הרי זה דווקא בלבנים, שאז הם שונאים אותם ומתאכזרים אליהם, ואילו זה שאמרנו שהם חסים על בניהם ונותנים להם מזונם, הרי זה בשחורים.

השאלות העיקריות שבהן עסקו המפרשים הן: א. מהם העורבים הלבנים והשחורים ("הא בחיורי, הא באוכמי")? ב. מדוע הם זוכים ליחס שונה מצד הוריהם?

לדעת רש"י מדובר במין עורב המשנה את צבעו במהלך ההתפתחות: "אוכמי – כשגדל משחיר, והאם והאב אוהבין אותו אבל מתחילתן לבנים ושונאין אותו". מסיבה זו אין ההורים מספקים מזון לגוזלים והם ניזונים מידיו של הקב"ה: "מִי יָכִין לְעֶרֶב צִידוֹ כִּי יִלְדוּ אֶל אֵל יִשְׁוּעוֹ יִתְּנוּ לְבָלִי אֶכֶל (איוב לח, מא)". התוספות, לעומת זאת, מבחינים בין שני מיני עורבים: "הא בחיורי הא באוכמי – שני מיני עורבים יש אחד לבן ואחד שחור כדמוכח בפרק אלו טריפות גבי סימני עופות...". לשיטתו קיימים שני מינים של עורבים השונים ביחסם לצאצאיהם.

עורב שחום עורף בעל כתם לבן

רוב מיני העורבים אכן שחורים אך קיימים מספר מינים בסוג עורב (Corvus) שחלק ניכר מנוצותיהם בצבע לבן. למין עורב לבן צוואר (Corvus albicollis) מאפריקה יש צוואר לבן אך קשה להניח שחז"ל היו מכנים אותו בשם עורב לבן. גם במינים שבאופן נורמאלי הם שחורים עשויים להופיע פרטים לבנים לגמרי בעקבות מוטציות אקראיות. קשה מאד לשלב בין תופעות אלו לבין האמור בסוגיה בכתובות לאור כך שאין דוגמאות לבעלי חיים הנוטשים את צאצאיהם מלבד הקוקיות ולכן אשאר עם סימני שאלה רבים.

נקודה אחת שאולי ניתן להסביר היא התפיסה המופיעה במקורות שהעורב מתעלם מצאצאיו. ייתכן שקריאות בקשת המזון הקולניות שמשמיעים גוזלי העורב והעובדה שלעיתים קרובות ההורים מתרחקים מהקן מבלי להאכיל את הגוזלים, בגלל הפרעות בסביבה, הפכו אותו לסמל להורה קשה לב.

לתגובות ורישום לקבלת מאמרי צמחים ובעלי חיים על פי סדר הדף היומי:
raananmoshe1@gmail.com

ט ו שָׁפָן יָהֵם הָאֲדָם בְּאֶדְם דְּמֹו יִשְׁפָּן ר' שמואל, ת"א: דיישוד דמא דאנשא בסהדין על מימר דייניא דמיה יתאשד

יש כאן שאלה, האם "בסהדין על מימר דייניא" הכל תרגום המילה בְּאֶדְם, או שהמילה בסהדין נוספת. ואולי נחלקו בזה בעלי הטעמים של התרגום. ראה להלן:
סביוניטה:

דִּישׁוּר דְּמָא דְּאִינְשָׁא
בְּסַחְדִּין כְּמִינֵי דִּינִיא דְּמִיָּה יְהֵאֲשִׁיר

ונציה

דִּישׁוּר דְּמָא דְּאִינְשָׁא
בְּסַחְדִּין עַל-מִיָּה דִּינִיא דְּמִיָּה יְהֵאֲשִׁיר

א"ה: ידידנו הראה לנו שבדפוסים ונציה וסביוניטה גם התרגום מוטעם בטעמים, וכן נוהגים התימנים לתרגם אחרי כל פסוק בטעמים. העניין הוא שבתרגום יש לפעמים תוספות של מילים שאינן מהמקרא ובפרט במקומות של שירה, גם במקומות שהתרגום הוא מילולי הרי במקומות רבים סדר המילים הוא שונה. במקרים האלה על המתרגם לשים טעמים לפי הכללים במקומות המתבקשים. כאן במקום בְּאֶדְם בטעם טפחא יש תוספת מילים בסהדין על מימר דייניא [בעדים ע"פ הדיינים] הוספה מרכא במילים על מימר ובנציה המילה בסהדין הוטעמה בזקף, סביוניטה שמו מרכא גם על בסהדין אע"פ שזה לא מצוי טעם מרכא מתרדף (רצוף) כנראה לא רצו להוסיף מלכים. והערת ידידנו מה נכלל בתרגום בְּאֶדְם הרי התרגום מפרש ומחליף מילה זו.

ט כה עֶבֶד עֲבָדִים יְהִיָּה לְאֶחָיו: ר' שמואל: - אונקלוס תרגם עבד פלח. וכיו"ב בתיב"ע עבד משעבד. וברס"ג עבד משועבד.

פירשו עבדים מלשון עבדות, בביאור אונקלוס כתב שזה כמו מבית עבדים – מבית עבדותא.

תן לחכם ויחכם-עוד

אני מבקש מאוד ממי שיש לו הערות שלא ימנע מלשולחן אלי
הכתובת למשלוח: eliyahule@gmail.com
הערות מתקבלות גם באנגלית.

הודעה מאתר "לדעת" כאן תוכלו להוריד גליונות פרשת השבוע מדי שבוע (גם גליונו מופיע
שם): www.ladaat.net/gilionot.php

מאמרנו מופיע **ונשמר** באוצר החכמה בפורום העלאת מאמרים
[rch/dvir/14a6bf5febc771ffhttps://mail.google.com/mail/ca/u/0/#sea](https://mail.google.com/mail/ca/u/0/#search/dvir/14a6bf5febc771ffhttps://mail.google.com/mail/ca/u/0/#search/dvir/14a6bf5febc771ff)

אם אתה מתעניין
בהגטים הלשוניים של התורה
(לשון המקרא, המשנה, התלמוד וכו')
אתה מוזמן להרשם (בחנם)
לקבלת דוא"ל בעושרים לשוניים
בכתובת: maanelashon@gmail.com
☺ בוא להחכים את עצמך ואת שאר המכותבים ☺